

Knižní soubor uzavírá studie *Dialogická komunikace v próze*. Její autor M. L o l l o k se zabývá literárním dialogem v současné próze, především pak typem, který se snaží odrážet vývojovou dynamiku reálné dialogické komunikace. Pozastavuje se u pojmů mikrosituace, kontext a textová situace, všímá si rozdílů mezi mluveností a psaností. Specifičnost literárních dialogů tkví, jak známo, v jejich směřování k mluvenosti, zároveň jsou však součástí psaného textu. Pozoruhodná je též jejich zvuková stránka, autor zkoumá způsoby vyjádření parajazykových zvukových jevů (popisné neboli komentující a prezentující neboli ukazující, s. 135). Výstižně je zde ukázáno, jak se projevují proměny mluvené češtiny na uměleckém obrazu dialogické komunikace. Studie je zdařilou sondou, řešení uvedené problematiky, jak koncencí uvádí i autor, však nelze zevšeobecňovat.

Recenzovaná monografie, prezentující výsledky badatelské práce na Katedře českého jazyka a literatury Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity, obsahuje témata, jež se ve své různorodosti spojují ve společném zájmu o dynamický vývoj češtiny současnosti. Jednotlivé kapitoly se vždy snaží proniknout do hloubky zkoumaných problémů. Autorskému kolektivu k tomuto počínu blahopřejeme.

*Stanislava Kloferová*

*Ústav pro jazyk český AV ČR  
Veveří 97, 602 00 Brno  
kloferova@iach.cz*

---

## **Kruh přátel českého jazyka v akademickém roce 2015/2016**

---

Podzimní běh přednášek KPČJ otevřeli 14. 10. 2015 Marie H a v r á n k o v á a Vladimír P e t k e v i č (Praha), editoři osmisetstránkové edice nazvané (stejně jako jejich vystoupení) *Pražská škola v korespondenci*. Ve své přednášce objasnili koncepci a strukturu této edice a naznačili, co lze z vydaných listů vyčíst o spolkové činnosti Pražského lingvistického kroužku, o jeho zahraničních kontaktech a mezinárodním renomé. Za týden, 21. 10., zazněla v Kruhu přednáška Marie Š k a r p o v é (Praha) *Šteyerův kancionál a utváření české katolické identity*. Obsáhlý Kancionál český, katolický kostelní zpěvník (téměř 1000 textů, více než 800 nápěvů), byl během let 1683–1764 vydán šestkrát a byl užíván až do začátku 20. století. Přednáška se zaměřila na to, jak se Šteyer svým zpěvníkem podílel na vytvoření a upevňování katolické podoby české kolektivní paměti a identity. V debatě kolem imaginárního kulatého stolu na téma *Barvy v dnešním jazyce a slovníku* 4. 11. postupně promluvíly Irena V a ň k o v á, Marie V a c h k o v á a Michaela L i š k o v á (Praha). Soustředily se na problémy spojené s lexikografickým uchopením barev, které by mělo odpovídat proměnám jejich vnímání v dnešním obrazu světa (stanovování prototypů, reflexe barevných odstínů, způsoby exemplifikace). 11. 11. se Kateřina V o l e k o v á (Praha) v přednášce *Latinsko-české slovníky ve středověké škole* věnovala středověkým latinsko-českým dílům, která plnila roli školských pomůcek při výuce latiny. Z vlastních slovníků byly nejvýznamnější práce Klaretovy; ty byly nadto zdrojem

dalších slovníkových děl. Ve školské praxi se však také uplatnily hojně glosované hymnáře a sekvenciáře, které podle autorky vedle vlastní funkce náboženské plnily funkci didaktickou.

18. 11. vystoupila Pavla Štěpánová (Praha) s přednáškou nazvanou *Zlato, broučku, pusinko aneb Metaforičnost partnerských pojmenování*. První část jejího vystoupení byla věnována seznámení s obecnělingvistickou charakteristikou partnerských pojmenování, poté se referující podrobněji zabývala jejich metaforičností a představila jejich základní zdrojové oblasti (partner jako zvíře, partner jako rostlina, partner jako fiktivní postava aj.), které zjistila ve dvou anketních šetřeních v letech 2009 a 2013 a na základě analýzy internetových diskusních fór. Přednáška 25. 11. byla věnována tématu Jany Bílkové (Hradec Králové) *Tautologie a kontradike v současné češtině*. Posluchači se seznámili se dvěma specifickými typy syntaktických struktur (*rozkaz je rozkaz, on má i nemá pravdu*) a na bohatém materiálu jim byly přiblíženy četné funkce těchto konstrukcí v přirozeném jazyce. Ondřej Koupil (Praha a Olomouc) nazval svou přednášku 2. 12. *Brus Jiřího Konstance v digitální knihovně mluvnice češtiny*. Seznámil v ní publikum jednak s modulem digitalizovaných mluvnice webového hnízda Vokabulář webový (<http://vokabular.ujc.cas.cz/moduly/mluvnice>), jednak se známými skutečnostmi ze života jezuitského gramatika a překladatele Jiřího Konstance a zejména s jeho spisem *Lima linguae Bohemicae* (1667), česko-latinským tiskem děleným na čtyři „kusy“ a určeným „veteránům“ českého jazyka. O týden později předvedli Veronika Štěpánová a Martin Havlík (Praha) auditoriu, *o čem vypovídá Databáze výslovnostního úzu cizích slov*, vybudovaná v rámci řešení projektu zaměřeného na výslovnost neintegrovaného lexika v češtině (a přístupná na adrese <http://dvucs.ff.cuni.cz>). Po představení databáze a možností práce s ní se detailněji zaměřili na analýzu kolísání znělosti souhlásek (zejména *s/z, k/g, c/dz*), včetně zohlednění rozdílů mezi pražskými a brněnskými mluvčími. V rámci tradičního večera s Českou knižnicí, který se tentokrát konal 16. 12., vystoupili po úvodním slově Martina Valáška a tří editoři. Marie Havránková (Praha), která podzimní cyklus otvírala a nyní uzavírala, stručně informovala o své ediční práci na vydaném svazku *Povídky, črty a hovory* B. Hrabala; Michal Kosák (Praha) přiblížil dlouhý proces přípravy vydaní nové roztroušeného, nedobře dostupného a bibliograficky nepodchyceného básnického díla E. Juliše (publikovaný svazek nese název *Báseň (1956–1971)*) a zamyslel se nad rozdíly mezi chybou (a její opravou) a variantou (a její případnou úpravou); Hana Bočková (Brno) se věnovala spisu K. Haranta z Polžic a Bezdruzic *Putování... a jeho ediční historii*.

Jarní běh zahájili 24. 2. 2016 Petr Pišas s Petrem Šámalem (Praha) přednáškou *Některé vulgarismy jsou zcela zbytečné*. Představili v ní dvoudílnou kolektivní publikaci *V obecném zájmu. Cenzura a sociální regulace literatury v moderní české kultuře 1749–2014*. Soustředili se na jazykové aspekty této regulace a měnící se přístupy k ní: počáteční postoje cenzorů měly často ráz formativní, až edukativní, později převážily zásahy vedené snahou odstraňovat jen společensky výrazně nepřijatelné úseky textů; ve velké části 20. století byla cenzura (včetně té interní – redakční apod. – či autocenzury) součástí a zároveň důsledkem ideologické manipulace. Autoři také připomněli málo známou skutečnost, že cenzura v 1. polovině 19. století postihovala také jazykové příručky odrážející různá pojetí dobového jazyka.

2. 3. vystoupila v Kruhu Radka Zbořilová (Praha). Vrátila se k tematice barev, tentokrát se však věnovala *konceptualizaci barev ve znakových jazycích*. S východiskem v kognitivní lingvistice ukázala specifika barevných prototypů ve znakových jazycích, zejména českém (a jejich rozdílnost ve srovnání s jazyky mluvenými). Využila přitom materiálu z mezinárod-

ního workshopu, který vedla na Letní škole znakových jazyků na FF UK v Praze (2014). A zase *hypokoristika* byla 9. 3. tématem vystoupení Svatopluka P a s t y ř í k a (Hradec Králové). Referující se problematikou neoficiálních podob rodných jmen intenzivně zabývá už léta; tentokrát se zaměřil zejména na současné způsoby obohacování hypokoristického parasystému, příznakovost hypokoristických variant rodných jmen a možnosti jejich zpracování ve slovníkové podobě. Kateřina V e s e l o v s k á (Praha) se 16. 3. ve své přednášce soustředila na *vyjadřování emocí v češtině a možnosti extrakce emocionality z psaného textu*. Spíše než o emoce však šlo o vyjadřování postojů a hodnocení, autorka mj. pohovořila o sestaveném slovníku hodnotících slov a představila řadu lingvistických aplikací využívajících postojové analýzy např. pro potřeby forenzní lingvistiky nebo analýzy reklamní komunikace. Alena M. Č e r n á (Praha) představila 23. 3. slovník *Nomenclator quadrilinguis Boemico-Latino-Graeco-Germanicus*, který v roce 1598 vydal Daniel Adam z Velešlavína. Tým vedený přednášející vydal tento slovník moderní formou v roce 2015. Přednáška charakterizovala tento věcně uspořádaný slovník, zpracovaný podle předlohy Helfrika Emmelia, a pozvala k užívání edice. Jan H u l e j a (Praha) proslovil 30. 3. přednášku *Opozice Praha–Ostrava prizmatem kognitivní lingvistiky*. Výraznost stereotypů spojených se dvěma rozdílně konceptualizovanými českými městy ukázaly výsledky výzkumů mezi pražskými i ostravskými studenty a učiteli, které přednášející prezentoval. *Za francouzskou básnířkou Marií Noël* zavedla posluchače 6. 4. Lucie T u č k o v á (Praha), romanistka, která v současné době překládá komponované deníky této autorky, vzdálené literární příbuzné Henriho Pourrata či Jakuba Demla, ovlivněné zpěvností lidových písní. Její tvorbu básnickou i deníkovou zasvěceně vyložila v kontextu jejího života. Vystoupení Petry P o u k a r o v é (Praha) 13. 4. neslo název *Jak používáme slovesa myšlení. K formám a funkcím slovesného tvaru myslím ve spontánní mluvené komunikaci*. Tvar *myslím*, v mnoha ohledech sémanticky (a v mluveném projevu také frekvenčně) velmi specifický a funkčně rozrůzněný, byl sledován v korpusu spontánní mluvené češtiny ORAL. Vojtěch M a l í n e k (Praha), vedoucí Střediska literárněvědných informací ÚČL AV ČR, přehledně představil 20. 4. publiku *Českou literární bibliografii*, což je souhrnný název pro množinu online dostupných bibliografických databází a archívů vytvořených v ÚČL. Svě vystoupení ilustroval praktickými prezentacemi možností vyhledávání v těchto databázích a doprovodil i ukázkami knižních bibliografických publikací a rozdáním informačních materiálů. Poslední dubnovou středu byl jarní běh přednášek Kruhu přátel českého jazyka zakončen výkladem Karla K o m á r k a (Olomouc) o *českých katolických biblích v 19. století*. Přednášející popsal vztahy českých biblických překladů 19. století opatřených církevním dobrozdáním k cizojazyčným předlohám (Vulgátě a textům hebrejským, resp. řeckým), k autoritativním starším překladům (Kralické a Svatováclavské bibli) a v dílčích případech i k německému překladu Jos. Alliolliho a k dobovým požadavkům jazykové správnosti. Objasn timer i jejich vzájemné vztahy a připojil stručné dějiny biblického překladu ve století dvacátém.

*Robert Adam, Milan Harvalík, Ondřej Koupil,  
Petr Nejedlý, Irena Vaňková*

*Kruh přátel českého jazyka  
Filozofická fakulta UK  
nám. Jana Palacha 2, 116 38 Praha 1  
robert.adam@ff.cuni.cz*